

Kadernota 2025-2028

Gemeente Midden-Delfland

Inhoudsopgave

Voorwoord 3
Externe ontwikkelingen 5
Algemeen financieel beeld 7
Financieel uitgangspunt & kader begr. 2025 - 2028 8
Financieel perspectief 10
Algemene uitkering 12
Ontwikkelingen 14
Programma 1 Vitale dorpen in Midden-Delfland 15
Programma 2 Bestuur en veiligheid 17
Programma 3 Beheer, verkeer en milieu 19
Programma 4 Onderwijs 21
Programma 5 Sociaal domein en welzijn 23
Programma 6 Economische en sociale zaken 25
Programma 7 RO, ontwikkeling en Wonen 27
Bedrijfsvoering 32
Investeringskredieten 38
Weerstandsvermogen 39

Voorwoord

Hierbij ontvangt u de Kadernota 2025-2028. Deze Kadernota geeft u inzicht in de ontwikkelingen en de opgaven waar we voor staan. U krijgt hiermee ook voor het zomerreces het financiële meerjarenbeeld van dit moment. De Kadernota bevat bovendien de kaders en uitgangspunten voor het verder uitwerken van de Begroting 2025 en het Meerjarenperspectief (MJP) 2026-2028.

Ontwikkelingen en opgaven in beeld

In de Kadernota leest u per domein wat er speelt en waar we rekening mee moeten houden. De indeling is per programma, zodat de verbinding met de begroting duidelijk is. Zoals afgesproken, werken we met een 'kale begroting'. Dit betekent dat we in de Kadernota de financiële gevolgen hebben verwerkt van alles dat administratief kan worden verwerkt (de zogenaamde A-mutaties). Dit zijn zaken waarover u als raad al eerder heeft besloten en mutaties die bijvoorbeeld volgen uit indexering of andere verplichtingen. Mutaties waarover nog besloten moet worden, hebben we opgenomen in een overzicht bij de Kadernota. Deze B-mutaties (B = besluit nodig) variëren. Soms is iets nieuw beleid en is er nog ruimte voor keuzes, maar hierin zitten ook zaken die wel verplicht zijn en onafwendbaar. Hierover is nog besluitvorming nodig vanwege de impact, of er is (slechts) een keuze te maken in fasering of omvang. Bij de overweging waar de aandacht naartoe moet gaan, zijn beide documenten dus belangrijk.

Het financieel meerjarenbeeld is somber

We moeten kiezen waar we onze aandacht op richten, dat betekent ook dat we moeten kiezen waar we minder of geen aandacht aan geven. Dit is nodig, want het financiële meerjarenbeeld is somber. Na een lange periode van onzekerheid heeft het rijk besloten de opschalingskorting af te schaffen. Dit voorkomt het veelgenoemde ravijnjaar 2026, maar dit en andere besluiten van het rijk hebben een prijs. In 2025 wordt het gemeentefonds eenmalig € 675 miljoen lager vastgesteld. Deze financiële gevolgen zijn al meegenomen in de Meicirculaire 2024 en zijn verwerkt in deze Kadernota. U leest hierover meer in het hoofdstuk 'Algemeen financieel beeld'.

Door deze besluiten en de stijgende kosten hebben we nu in alle jaren een tekort. Waar we eerder een structureel somber beeld vanaf 2026 voorzagen, begint dit al in 2025 na de Voorjaarsnota 2024 van het Rijk. Voor 2025 is er een tekort van € 1,2 miljoen, voor de jaren 2026 en 2027 een tekort van € 3,2 miljoen. Het laatste jaar laat ook een tekort zien van € 2,3 miljoen.

Dit financiële beeld bevat alleen de lopende begroting en de zogenaamde A-mutaties, dus exclusief de kosten in het overzicht van de overige mutaties dat bij de Kadernota zit. De gevolgen van de meicirculaire zijn hierin verwerkt.

Werk aan de winkel

Het blijft ons doel om de Begroting 2025 sluitend te maken, maar dit wordt moeilijker en ingrijpender dan we dachten. We willen voorkomen dat er keuzes gemaakt worden die niet makkelijk te herstellen zijn en die een lange tijd negatief effect hebben. Als dit betekent dat we de Begroting 2025 niet sluitend kunnen maken, dan richten we ons op een financieel positief meerjarenperspectief, waarbij de begroting in elk geval in 2028 (reëel) sluitend is.

Met de Kadernota stelt u de kaders vast. We nodigen u ook uit om op basis van deze nota met uw algemene beschouwing aan te geven welke extra kaders en richting u wilt voor de verdere uitwerking naar een concrete begroting.

Leeswijzer

De Kadernota begint met een algemeen hoofdstuk over belangrijke externe ontwikkelingen. Daarna leest u over het financiële beeld. Hierin staan de kaders die we voorleggen ter goedkeuring en het financieel meerjarenbeeld met uitleg. Ook vindt u hier informatie over de algemene uitkering en de meicirculaire. Het laatste deel van het 'algemeen financieel beeld' bevat alle ontwikkelingen en taken die nu bekend en relevant zijn voor het meerjarenbeeld. U leest dit per programma en paragraaf. De Kadernota eindigt met een overzicht van de investeringskredieten en het weerstandsvermogen.

Tot slot

Vitale dorpen, een duurzaam landschap, een menselijke samenleving en een dienstverlenende gemeente; onze ambities uit het collegewerkprogramma blijven onverminderd van kracht. De financiële beperking daagt ons echter wel uit. Dit vereist scherpe keuzes, maar we zijn vastbesloten deze in lijn met onze ambities samen met u als gemeenteraad tot een goed einde te brengen. Tijdens de zomerperiode werken we aan een reëel sluitende begroting op basis van de kaders en uitgangspunten die u ons meegeeft.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders van Midden-Delfland

Externe ontwikkelingen

Macro-economische vooruitzichten

In dit hoofdstuk bespreken we een aantal economische vooruitzichten voor Nederland. Deze ontwikkelingen zijn overgenomen uit het Centraal Economisch Plan 2024 van het CPB. Het geeft in grote lijnen de context weer voor onze gemeente maar is niet een-op-een te vertalen naar de economische vooruitzichten voor Midden-Delfland.

Economische ontwikkeling 2024-2025

De economie is enigszins afgekoeld, na oververhit uit de coronapandemie te zijn gekomen. De afgelopen jaren zijn voor de economie turbulent geweest. Corona heeft de economie uit het lood geslagen: tijdens de heropening kon het aanbod de inhaalvraag niet bijbenen met lange wachttijden, tekorten, arbeidsmarktkrapte en inflatie tot gevolg. Vervolgens leidde de oorlog van Rusland in Oekraïne tot een explosie van energieprijzen, waardoor de inflatie echt hoog werd. Deze inflatiegolf heeft de oververhitte economie weer wat doen afkoelen. Vooral de consumptie en de uitvoer namen af, omdat zowel Nederlandse als buitenlandse huishoudens minder te besteden hadden. In 2023 is de economie hierdoor drie kwartalen achter elkaar licht gekrompen. Toch kan gesproken worden van een zachte landing: de werkloosheid is laag, de krimpcijfers waren klein, en enige afkoeling in de oververhitte situatie was onvermijdelijk.

Door herstel van inkomens trekt de groei in 2024 en 2025 weer aan. De inflatie neemt in 2024 verder af, terwijl de lonen nog met een inhaalslag bezig zijn. Dit, samen met koopkrachtmaatregelen van de overheid, maakt dat huishoudens meer te besteden krijgen in 2024. De hogere consumptie die hieruit volgt, wakkert de economische groei aan.

Inflatie en loonstijging

De inflatie neemt af door verdere daling van de energieprijzen en afname van de kerninflatie. Ondanks het wegvallen van het prijsplafond zijn de energieprijzen die consumenten betalen in 2024 lager dan in 2023: de marktprijzen zijn dusdanig gedaald dat deze onder het prijsplafond liggen. Ook de kerninflatie neemt af nu bedrijven hogere energiekosten hebben doorberekend. Lonen hebben nog wel een opwaarts effect op met name de inflatie van diensten. In sommige bedrijfstakken is de cao-loongroei sinds de inflatieschok relatief beperkt geweest. Naar verwachting volgt in die bedrijfstakken een hoge loongroei in 2024, omdat werknemers alsnog een compensatie voor de hoge inflatie van de afgelopen jaren eisen. Huren liggen ook boven de gemiddelde inflatie, na een aantal jaren juist relatief weinig te zijn gestegen.

Koopkracht

Het koopkrachtherstel is in 2024 sterker dan eerder verwacht, omdat de inflatie sneller daalt. De lagere inflatie van 2,9% in 2024, gecombineerd met lonen die met 6% doorstijgen, vormt de belangrijkste reden voor stevig koopkrachtherstel in 2024. De koopkracht herstelt hiermee bijna van de klap in 2022 en 2023. Hoewel in 2025 een beperktere stijging van de lonen wordt verwacht en de koopkracht niet verder stijgt, is deze in 2025 0,5% onder het 2021-niveau, vóór de inflatie hard begon op te lopen. Er zijn echter grote verschillen tussen inkomensgroepen te zien: lage inkomens zijn erop vooruitgegaan door een aantal structurele beleidsmaatregelen (o.a. een hoger minimumloon en hogere huurtoeslag).

Armoede

In 2024 daalt het percentage personen in armoede van 4,8% in 2023 naar 4,7%. In 2021 was dit percentage nog 6,1%. De armoede loopt in 2025 en de jaren daarna weer wat op, omdat het inkomen op bijstandsniveau niet meestijgt met de welvaart. De armoede blijft op een permanent lager niveau, omdat het kabinet verschillende structurele maatregelen heeft genomen om de armoede te verlagen.

Algemeen financieel beeld

Financieel uitgangspunt & kader begr. 2025 - 2028

Zoals genoemd in het Coalitieakkoord op hoofdlijnen 2022-2026 voeren wij een duurzaam financieel beleid met een structureel financieel sluitende begroting. Structurele uitgaven dekken wij met structurele inkomsten. Hierbij hanteren wij het principe dat de gemeente het geld beheert namens de samenleving. Daarom ook streven we ook naar een beperkte ontwikkeling van de lastendruk voor onze inwoners, verenigingen en bedrijven.

Middelen die het weerstandsvermogen en de budgetbehoefte overstijgen, kunnen ingezet worden voor de samenleving. We behouden daarbij het streven naar een weerstandsvermogen met een ratio die zich minimaal tussen de 1,0 en 1,4 (dit kwalificeert als ‘voldoende’) bevindt.

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht door de provincie moet sprake zijn van een sluitende Begroting 2025 of anders een sluitend meerjarenperspectief 2026-2028. Wij streven in beginsel naar een structureel sluitende begroting voor alle jaren. Echter, op basis van de (voorlopige) begrotingsaldi in deze Kadernota 2025-2028 is het ‘vertrekpunt’ voor al van deze jaren negatief. Voor een groot deel is dit het gevolg van het (nog altijd) uitblijven van een volledige en structurele compensatie door het Rijk van gemeentelijke taken (zie verder onder ‘Financieel perspectief’).

Hoewel wij altijd streven naar een structureel sluitende meerjarenbegroting, ligt onze focus daarom vooral op een sluitende Begroting 2025. Mocht dit niet haalbaar blijken, zetten we in op een sluitend meerjarenperspectief 2026-2028, waarbij in elk geval 2028 structureel sluitend is.

Voor de Begroting 2025-2028 hanteren wij de volgende kaders:

a) De Begroting 2025 is materieel in evenwicht (ofwel: reëel sluitend); structurele lasten worden gedekt door structurele baten.

b) Wanneer de Begroting 2025 niet sluitend kan worden, is in elk geval het begrotingsjaar 2028 materieel in evenwicht.

c) Hoewel ons dit tijdelijk, vanuit het Bestuurlijk Overleg Financiële Verhoudingen (BOFv), is toegestaan zien we in principe af van het structureel inzetten van reserves voor een sluitende begroting.

d) Incidentele lasten kunnen gedekt worden door incidentele baten (veelal door onttrekking aan de algemene reserve).

e) Wij baseren ons in de Begroting 2025 en MJP 2026-2028 op de indices uit de meicirculaire *1.

f) De Begroting 2025 en MJP 2026-2028 bevat geen taakstellingen of stelposten.

g) De Begroting 2025 en MJP 2026-2028 bevat in beginsel voortzetting van bestaand beleid en projecten en werkzaamheden opgenomen in het collegewerkprogramma.

h) Uitgangspunt voor de OZB is een structurele opbrengststijging van 3% per jaar.

i) Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing stijgen de tarieven niet meer dan voor kostendekkendheid noodzakelijk*2 .

j) Voor de toeristenbelasting stijgen de tarieven in 2025:

- van € 0,85 naar € 1,00 per overnachting per persoon in een kampeermiddel.

- van € 1,25 naar € 1,50 per overnachting per persoon voor een overnachting in een inrichting niet zijnde een kampeermiddel.

----------*1 Voor de prijsontwikkeling hanteren wij, indien van toepassing, het Nationale consumentenprijsindex (cpi). Voor 2025 bedraagt de raming voor het CPI 2,8%. Voor de loonontwikkeling hanteren wij de Loonvoet sector overheid. Voor 2025 bedraagt de raming hiervoor in de Meicirculaire 2024 4,4%. Omdat de huidige CAO gemeenten loopt t/m Q1 van 2025 hebben wij voor 2025 een loonstijging voor 3 kwartalen toegepast (3/4 x 4,4% = 3,3%).

*2 In de Begroting 2024 was het uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing een stijging van 8%. Op basis van het nieuwe DVO van Avalex lijkt eenzelfde tariefstijging voor 2025 noodzakelijk. Voor de rioolheffing was de tariefstijging in 2024 7,5%. Op basis van het vGRP 2024 lijkt een tariefstijging in 2025 niet nodig. De tariefvoorstellen verwerken wij in de Begroting 2025.

Financieel perspectief

De jaarschijven 2025-2027 uit de Begroting 2024 en MJP 2025-2027 (gecorrigeerd met tussentijdse begrotingswijzigingen) vormen de basis voor de Begroting 2025 en MJP 2026-2028 (I). De tussentijdse begrotingswijzigingen betreffen de afzonderlijke raadsvoorstellen voor het Begrotingsjaar 2024 en de periodieke begrotingswijzigingen.

Ten opzichte van die stand zijn er besluiten met financiële consequenties die verwerkt moeten worden, alsmede te verwachten exogene (niet-beïnvloedbare) mutaties, bijvoorbeeld structurele doorwerkingen van mutaties uit de jaarrekening 2023 (II). Deze mutaties zijn in deze Kadernota verwerkt in de betreffende programma's en tevens als bijlage A opgenomen. Daarnaast zijn de mutaties op de algemene uitkering vanuit de meicirculaire 2024 verwerkt (III).

Dit leidt tot onderstaande saldi als vertrekpunt voor de Begroting 2025 en MJP 2026-2028.

		2025	2026	2027	2028
I)	Beginstand begroting 2025-2028	€ 694.274	€ -1.297.329	€ -401.489	
II)	Mutaties Kadernota (lijst A)	€ -2.159.081	€ -2.747.858	€ -3.517.909	€ -4.176.366
III)	Mutaties algemene uitkering (meicirculaire 2024)	€ 242.947	€ 801.896	€ 793.018	€ 1.899.808
IV)	Stand Kadernota 2025-2028 (T.b.v. Begroting 2025 en MJP 2026-2028)	€ -1.221.860	€ -3.243.291	€ -3.126.380	€ -2.276.558

Mutaties waartoe nog niet is besloten, zijn niet in bovenstaand overzicht opgenomen en tellen daarom ook niet mee in de totaalsaldi van IV) Stand Kadernota 2025-2028. Teneinde de gemeenteraad een volledig inzicht te geven, zijn deze mutaties wel als bijlage B bij de Kadernota 2025-2028 gevoegd.

In juni 2022 stuurden we u de Prognosebrief Begroting 2022-2025 toe. Hierin gaven we aan dat de Begroting 2022-2025 langs drie scenario's kon ontwikkelen:

1) De begroting is een voortzetting van de eerder vastgestelde (meerjaren)begroting met weinig financiële afwijking. Er is daarbij geen sprake van grote financiële tekorten en er is weinig financiële ruimte voor nieuw - of intensivering van beleid.

2) We stevenen af op een fors (structureel) financieel tekort, waarbij aanvullende bezuinigingen noodzakelijk zijn. Dit scenario geeft aanleiding voor een raadsbespreking voorafgaand aan de begrotingsbehandeling.

3) De begroting laat een stevige ‘plus’ zien, met name in het laatste begrotingsjaar. Hierbij ontstaat ruimte voor nieuwe voorstellen. Hierbij kan de gemeenteraad tijdens de begrotingsbehandeling voorstellen doen voor inzet van deze ‘plus’.

Aangezien elk van de jaren in deze kadernota een (fors) negatief saldo laat zien, is overduidelijk scenario 2 van toepassing voor de Begroting 2025 en MJP 2026-2028.

Waar wij eerder al een structureel somber beeld vanaf 2026 voorzagen, dient dit zich na de Voorjaarsnota 2024 van het Rijk al in 2025 aan. In de ledenbrief van 15 april 2024 heeft de VNG de financiële gevolgen van de Voorjaarsnota 2024 voor gemeenten samengevat:

• De oploop van de opschalingskorting van € 675 miljoen wordt structureel geschrapt.

• Rechtvaardige risicoverdeling Wmo door heldere afspraken over objectieve indexering en

• aparte fondsvorming

• Indexering zorgkosten: € 75 miljoen in 2026 oplopend tot 300 miljoen in 2029.

• Een opschoonactie voor specifieke uitkeringen.

• Het kabinet vraagt hiervoor helaas wel een prijs: in 2025 wordt het gemeentefonds eenmalig € 675 miljoen lager vastgesteld. Vanaf 2026 stijgt het structureel met € 750 miljoen oplopend tot ongeveer 1 miljard in 2029.

Deze financiële gevolgen hebben hun weerslag al gevonden in de Meicirculaire 2024. Onder ‘Algemene uitkering’ lichten wij dit nader toe.

Conform het eerste begrotingsadvies van de VNG van 1 maart 2024 (een tweede advies volgt nog op basis van de Voorjaarsnota) lag onze focus begin dit jaar op het (reëel) sluitend maken van de Begroting 2025. Voor 2026 en verder gingen we aan de slag met de voorbereiding op bezuinigingen/ ombuigingen. De totaalsaldi van deze Kadernota 2025-2028 nopen ons echter tot directe maatregelen. Het reëel sluitend maken van de Begroting 2025 is daarbij onveranderd de doelstelling, maar dit zal veel moeilijker en ingrijpender worden dan eerder voorzien. Zoals we al herhaaldelijk hebben benoemd, willen we daarbij voorkomen dat keuzes gemaakt moeten worden die niet makkelijk te herstellen zijn en langdurig negatief effect hebben. Wanneer dit betekent dat een reëel sluitende Begroting 2025 hierdoor niet haalbaar is, wijzigen we de doelstelling in een (financieel) positief meerjarenperspectief, waarbij in elk geval 2028 (reëel) sluitend is.

Algemene uitkering

Op dinsdag 28 mei is de meicirculaire 2024 van het gemeentefonds verschenen. Hierin zijn gemeenten geïnformeerd over de wijzigingen van het gemeentefonds naar aanleiding van de Voorjaarsnota 2024 van het rijk.
Het gemeentefonds kent een algemene uitkering en decentralisatie-uitkeringen (waaronder ook integratie-uitkeringen). De algemene uitkering wordt jaarlijks geïndexeerd. Die indexatie bestaat uit het accres, waaronder ook aanvullende niet-taakgebonden kortingen en toevoegingen aan de algemene uitkering. Het accres exclusief deze kortingen en toevoegingen is te splitsen in een volume-accres en een prijs-accres die volgens een methodiek worden berekend. Door taakmutaties vinden wijzigingen van de algemene uitkering plaats.

Gevolgen nieuw accres
Gemeenten zijn gemiddeld voor 57% van hun inkomsten afhankelijk van het gemeentefonds, maar voor sommige gemeenten is dat zelfs meer dan 80%. Kabinet Rutte IV heeft bij de Voorjaarsnota 2023 eenzijdig een nieuwe financieringssystematiek aangekondigd: het rijk wil voortaan het accres koppelen aan de gemiddelde groei van het bbp over de afgelopen 8 jaar – een percentage van ongeveer 1,6% - 1,8%.

Gemeenten ontvangen hierdoor minder uit het gemeentefonds, maar het rijk heeft in de Voorjaarsnota 2024 toegezegd dit verschil tussen 2026 en 2029 volledig te compenseren. Voor het jaar 2025 is dat echter niet het geval. Een zuivere toepassing van de nieuwe systematiek zou leiden tot een afname van de rijksbijdrage met ruim 1,3 miljard. Het rijk brengt dit terug naar een afname van 675 miljoen. Die gaat dus af van het totale gemeentefonds van ongeveer 31,5 miljard. Een afname van ruim 2 procent. Vanaf 2026 stijgt het structureel met € 750 miljoen oplopend tot ongeveer 1 miljard in 2029.

Deze korting gaat reële gevolgen hebben: investeringen worden uitgesteld of geannuleerd en er zal bezuinigd moeten worden op de uitvoering van vrijwel alle gemeentelijke taken als deze korting niet wordt hersteld.

Afschaffen van de opschalingskorting
In de Voorjaarsnota 2024 heeft het Rijk aangekondigd dat de oploop van de ‘opschalingskorting’ à € 675 miljoen met ingang van 2026 wordt geschrapt. Voor een gemiddelde gemeente van 40.000 inwoners betekent dit een structurele verlichting voor het meerjarenbeeld van € 1,3 miljoen. Daar staat in 2025 wel een eenmalige korting van hetzelfde bedrag tegenover. Dit effect is nu verwerkt in de meicirculaire.

Afspraken over middelen Wmo
Bij de voorjaarsbesluitvorming zijn ook afspraken over de middelen voor de uitvoering van de Wmo-taken gemaakt. Naar de verwachting van de VNG stijgen de uitgaven aan de Wmo de komende jaren door de vergrijzing veel sneller dan het accres van de nieuwe bbp-systematiek. Daarbij moet uit het volume-accres van de bbp-systematiek ook de reële loonstijging worden bekostigd. Ook deze reële loonstijging valt komende jaren positief uit. Het kabinet toonde zich enigszins gevoelig voor onze argumenten. Afgesproken is het grootste deel van de middelen voor de Wmo uit de algemene uitkering te halen en apart zetten. Daarbij wordt het bedrag van de uitname door een onafhankelijke partij vastgesteld. Doel is dat deze operatie begin 2026 zijn beslag krijgt. De middelen worden dan jaarlijks apart geïndexeerd. Daarmee moet het huidige financiële open einde karakter van deze taken eindigen. Vooruitlopend hierop heeft het ministerie van Financiën een structureel bedrag van € 75 miljoen per jaar vanaf 2026 als extra geld voor de Wmo gereserveerd op de Aanvullende Post van de rijksbegroting. Doordat het geld op de Aanvullende Post staat, zijn de extra middelen niet verwerkt in de meicirculaire.

Extra korting op Jeugd vervalt

Het kabinet Rutte IV heeft in aanvulling op de afspraken van de Hervormingsagenda Jeugd een extra korting van €511 miljoen ingeboekt. Hiervan zou in 2025 al een korting van € 500 miljoen op de algemene uitkering worden geeffectueerd. In de meicirculaire wordt deze korting van € 500 miljoen in 2025 ongedaan gemaakt. De reeks van € 511 miljoen vanaf 2026 is nog wel opgenomen in de gemeentefondsbegroting. Inmiddels is duidelijk dat het nieuwe kabinet ook deze korting van € 511 miljoen vanaf 2026 geheel schrapt.

Indexatie Integratie-uitkeringen

De integratie-uitkering Participatie is in 2024 met € 113 miljoen geïndexeerd voor de loon- en prijsontwikkeling. De integratie-uitkering Beschermd Wonen is in 2024 met € 89 miljoen geïndexeerd voor de loon- en prijsontwikkeling. Een bijstelling voor de volume-ontwikkeling van deze uitkering voor het jaar 2024 heeft nog steeds niet plaatsgevonden. Naar verwachting blijft een indexatie voor de volume-ontwikkeling in 2025 met de Miljoenennota 2025 ook uit.

Ontwikkelingen

Hieronder leest u de ontwikkelingen waar wij nu en in de komende periode invulling aan willen geven. Soms zijn deze ontwikkelingen al financieel te vertalen, dan leest u dat onderaan in het betreffende programma in een financieel staatje. Bijlage I bij deze Kadernota 2025-2028 geeft het totaaloverzicht van andere ontwikkelingen die nog niet in de cijfers van deze kadernota zijn opgenomen.

We gebruiken de indeling van de programmabegroting, zodat duidelijker de link te maken is met bijgevoegd financieel overzicht en met de meerjarenbegroting. Dat laat onverminderd dat veel van de genoemde ontwikkelingen programma overstijgend zijn.

Programma 1 Vitale dorpen in Midden-Delfland

Hernieuwde focus en energie op dorpen en landschap

Midden-Delfland is een groene gemeente met een unieke positie als groen gebied in een stedelijke omgeving. In de afgelopen twintig jaar is gekoesterd en ontwikkeld wat Midden-Delfland uniek maakt. Het landschap, de fijnschaligheid en de prettige manier van leven.

De bevestiging van het belang van deze eigenschappen vinden wij in het Cittaslow-lidmaatschap en de toekenning van de status 'Bijzonder Provinciaal Landschap'. De kwaliteiten komen ook terug in de speerpunten van de gebiedsvisie Midden-Delfland 2025. Samen met onze inwoners, ondernemers en verenigingen zetten we ons met hernieuwde focus en energie in voor onze dorpen, en ook met onze regionale partners voor ons Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland.

Behouden en versterken van het landschap

Het landschap van Midden-Delfland is belangrijk voor de leefomgeving van onze eigen inwoners en ook voor de regio. Midden-Delfland heeft recreatiegebieden aan de randen van steden, natuurgebieden in het zuidelijke deel en een agrarisch kerngebied. Het behoud en versterking van de kwaliteiten die hiermee samenhangen vereisen een gevarieerde aanpak waarbij de gemeente en partners van de Landschapstafel samenwerken. Er worden verschillende programma's, projecten en initiatieven ontwikkeld om de doelen te bereiken. Het Bijzonder Provinciaal Landschap Midden-Delfland blijft een levendig landschap waar mensen kunnen recreëren. Gebiedsmarketing wordt gebruikt om het landschap en de streekproducten bekend te maken en het voortbestaan van Midden-Delfland te bevorderen.

Het duurzame economische verdienmodel voor de landbouw, voornamelijk melkveehouders, in het agrarisch kerngebied is erg belangrijk. Het programma Duurzaam Boer Blijven stimuleert kringlooplandbouw en betaalde landschapsdiensten om de landbouwsector duurzaam te maken en beter aan te laten sluiten bij de stedelijke omgeving. Financiële middelen en de groei van de productie en afzet van lokaal voedsel zijn essentieel om de boeren in staat te stellen goed voor het landschap te zorgen en er meerwaarde uit te halen.

Wij dragen samen met onze partners van de Landschapstafel actief bij aan het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Dit programma richt zich op waterbeheer, het versterken van de natuur en biodiversiteit, en het verminderen van broeikasgassen. Het toekomstperspectief van de landbouw speelt een belangrijke rol bij het realiseren van deze maatschappelijke uitdagingen. De gemeente heeft al veel bijdragen geleverd en zal dit ook in de komende jaren blijven doen.

Dorpsvisies

Midden -Delfland heeft levendige dorpen waar men zich jong kan voelen en oud kan worden. Als Cittaslow streven we ernaar dat onze dorpen bloeiende, veilige en sociale dorpen blijven om in te leven, wonen en werken. Ons doel is om de leefbaarheid van de dorpen te stimuleren door te zorgen voor een goede balans in voorzieningen en woningen enerzijds en het behoud van het karakter van het dorp anderzijds. Dit vereist maatwerk. Den Hoorn, Maasland en Schipluiden hebben een eigen identiteit en de inwoners voelen zich verbonden met hun dorp. De uitdaging is om de identiteit en het karakter van de dorpen in het landschap te behouden voor toekomstige generaties. De visie hierop zal voor elk dorp opgesteld worden samen met inwoners, ondernemers en organisaties die een betrokkenheid hebben bij een dorp. De dorpsvisies vormen bouwstenen voor de Omgevingsvisie 2.0.

Een aantal randvoorwaarden is op voorhand al te noemen, mede dankzij het participatietraject van de Toekomstvisie 2050;

- ***Wonen***; behoud van jongeren door voldoende woonruimte voor jongeren, en bouwen van woningen voor ouderen zodat betere doorstroming komt en meer passende woonruimte beschikbaar komt voor jongeren en gezinnen. Er is behoefte aan meer appartementen, sociale huurwoningen, vrije sector huurwoningen en betaalbare koopwoningen, zoals ook blijkt uit de Woonvisie 2024-2030.
- ***Voorzieningen***; behoud en versterken van voorzieningenniveau voor behoud van een goede woonomgeving;
- ***Dorpse sfeer***; de identiteit en verbondenheid met het dorp wordt gekoesterd. Dit wordt bekrachtigd door het karakter van elk afzonderlijk dorp te behouden, realisatie van meer ontmoetingsplekken en bevordering van sociale cohesie. Daarbij krijgen de inwoners meer ruimte om bij te dragen aan hun eigen leefomgeving.
- ***Bereikbaarheid;*** behoud van het karakter van elk dorp en ons landschap betekent dat niet elke functie in de betreffende kern behouden of gerealiseerd kan worden. We zorgen hierom voor goede onderlinge verbindingen tussen de dorpen en met de omliggende steden. Hiertoe stimuleren wij betere wandel- en fietsverbindingen en openbaar vervoerverbindingen.
- ***Duurzaamheid***; bij herstructurering van bestaande buurten en bij nieuwbouw zijn duurzame en klimaatadaptieve maatregelen vanzelfsprekend.

Omgevingsvisie 2.0

Met de opstelling van de Omgevingsvisie 2.0 wordt de ruimtelijke vertaling gemaakt van de landschappelijke kwaliteiten in een actuele regionale context en in verbinding met onze drie dorpen. We doen dit samen met betrokkenen. Dat zijn primair de inwoners maar ook ondernemers, verenigingen, organisaties, buurgemeenten en partners. We hechten immers veel waarde aan een goede relatie en communicatie met hen. De opbrengst van het proces van de Toekomstvisie 2050, de richtinggevende uitspraken ervan, en de dorpsvisies zijn belangrijke bouwstenen voor de visie. De Omgevingsvisie 2.0 zal na het participatietraject uiterlijk in 2026 worden vastgesteld.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Baten:				

Programma 2 Bestuur en veiligheid

Ondermijning

De georganiseerde ondermijnende criminaliteit in Nederland neemt toe. Het gaat dan bijvoorbeeld om drugshandel, hennepteelt en drugslaboratoria, mensenhandel, malafide (horeca)bedrijven, vastgoedfraude of het witwassen van geld. Het onderwerp ondermijning had tot nu toe een bescheiden plaats in onze gemeentelijke veiligheidsplannen. Van begin augustus 2023 tot 1 maart 2024 hebben we samen met een medewerker van het RIEC ingezet op onder andere het beleidsmatig op orde brengen van de organisatie in de aanpak van ondermijning. In dat kader is er ook een nieuw "plan van aanpak ondermijning Midden-Delfland 2024-2026" opgesteld. In dit plan zetten we met name in op het vergroten van de bewustwording, het versterken van de informatiepositie, het op orde stellen van het beleid en het verbeteren van de integrale samenwerking en aanpak. Dit plan willen we nu daadwerkelijk uitvoeren zodat ons beeld concreter wordt op het gebied van ondermijning in Midden-Delfland. Om de inzet van dit plan mogelijk te maken is voor 2026 een budget van € 50.000,- nodig. U heeft reeds ingestemd met een budget van € 50.000,- voor 2024 en 2025. In de loop van 2026 kunnen we de afweging maken in welke mate inzet op dit nu onderbelichte aspect structureel nodig is.

Bibob

De Wet Bibob geeft de gemeente de mogelijkheid de achtergrond van een aanvrager van bijvoorbeeld een vergunning, subsidie of vastgoedtransactie met de gemeente te onderzoeken. Als gevaar dreigt dat een vergunning of subsidie wordt misbruikt voor criminele activiteiten of dat crimineel vermogen wordt geïnvesteerd, kan de gemeente de aanvraag weigeren, een afgegeven vergunning of subsidie intrekken of overheidsopdrachten of overeenkomsten ontbinden. Door toepassing van deze wet kan de gemeente voorkomen dat ze criminele activiteiten faciliteert door bijvoorbeeld het verlenen van een vergunning. Op dit moment wordt de Wet Bibob binnen de gemeente Midden-Delfland alleen actief toegepast op horecavergunningen. Omliggende gemeenten passen Bibob breder toe dan alleen horeca. Wanneer wij hierin achterblijven, kan er sprake zijn van een zogenaamd waterbed-effect. Op dit moment is het Bibob-beleid uit 2012 van kracht. Wij willen het Bibob-beleid herzien. Daarnaast willen we een Bibob-coördinator aanwijzen die verantwoordelijk is voor de coördinatie en uitvoering van de Bibob-toetsen zodat dit organisatiebreed opgepakt kan worden. Dit is een volledig nieuwe rol die veel Bibob kennis en ervaring vraagt. Wij kunnen deze rol niet intern invullen en onderzoeken daarom wat de mogelijkheden zijn om het extern uit te besteden. Hier is momenteel nog geen concreet bedrag voor te noemen. In de komende weken werken we dit uit. De verwachting is dat we in de volgende kadernota hier beter zicht op kunnen geven.

Beleid Openbare Orde en Veiligheid

Vorig jaar lieten we u al weten dat veel vastgestelde beleid op het taakveld Openbare Orde en Veiligheid deels is verouderd. Een deel van het beleid is opgepakt maar onder andere het ligplaatsenbeleid nog niet. Wij wegen af met welke urgentie en welke inzet de actualisatie kan plaatsvinden. Wij doen in deze kadernota geen budgetaanvraag.

Herstructurering van de crisisorganisatie

Per 1 juli 2024 wordt een andere aanpak binnen de crisisorganisatie doorgevoerd. Aanleiding voor deze actualisatie waren de ervaringen die zijn opgedaan tijdens de pandemie COVID-19, de opvang van vluchtelingen uit de Oekraïne en nieuwe inzichten in het vakgebied, mede ingegeven door de

evaluatie van de Wet veiligheidsregio's. De essentie van de aanpassing is dat een gemeente zo dicht mogelijk bij de reguliere werkwijze blijft in tijden van een crisis, ook is erkend dat een gemeente soms met een crisis (0f een deel van een crisis) te maken heeft waar de hulpdiensten niet bij worden ingezet (cybercrime, sluiting winkels).

Om deze reden is het Gemeentelijke Team Incidenten ingesteld. Het Gemeentelijke Team Incidenten is zoveel mogelijk gelijk aan de reguliere gemeentelijke organisatie. Dat geldt voor de uitvoering, de aansturing en de verantwoording. Wat afwijkend is van het reguliere werk is dat werkzaamheden worden uitgevoerd onder bijzondere omstandigheden (bv. grotere spoed, buiten reguliere werktijden) en dat er coördinatie binnen de gemeente nodig is en/of dat de burgemeester/voorzitter veiligheidsregio bevoegdheden uitoefent op basis van de Wet Veiligheidsregio's.

Deze aanpassing is budgetneutraal.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Vernieuwing digitale middelen gemeenteraad		€ 19.000		
Baten:				

Programma 3 Beheer, verkeer en milieu

Beheerplannen

In de beheerplannen wordt vastgelegd op welk niveau we de openbare ruimte willen beheren en onderhouden. Ook maken de plannen inzichtelijk welke financiële middelen nodig zijn en het is ook van belang in het kader van financieel toezicht van de provincie. In 2023 is het geactualiseerde beheerplan voor riolering vastgesteld. Een nieuw beheerplan baggeren, een nieuw beheerplan gebouwen, een nieuw beheerplan bebording, wegmeubilair en markering en een geactualiseerd beheerplan bruggen zijn in voorbereiding. De financiële vertaling van deze beheerplannen is niet verwerkt in de kadernota. Voor het beheer van de bebording, wegmeubilair en markering is het begrote budget toereikend. Na de zomer ontvangt de raad het geactualiseerde beheerplan wegen. De actualisatie volgt na de inspectie 2024 die in mei is uitgevoerd. De financiële vertaling is daarom nog niet in deze kadernota opgenomen.

Voorzieningen kapitaalgoederen

Voor het groot onderhoud van kapitaalgoederen kan een voorziening worden ingesteld. Deze voorziening is gebaseerd op een actueel beheerplan met een overzicht van de kosten voor een periode van tien jaar. Op dit moment heeft onze gemeente nog geen voorzieningen en worden de kosten voor zowel klein als groot onderhoud betaald uit de exploitatie. Met het actualiseren en nieuw opstellen van de beheerplannen volgt mogelijk voor enkele kapitaalgoederen een voorstel om een voorziening in te stellen. Een voorziening wordt gevoed door een jaarlijkse vaste dotatie vanuit de exploitatie en biedt flexibiliteit in de jaarlijkse uitgaven aan groot onderhoud. De kosten voor klein onderhoud blijven in de exploitatie. Indien een aanpassing leidt tot significante kwaliteitsverbetering is er sprake van een investering en wordt er een krediet toegekend.

Duurzaamheid

Duurzaamheid is een belangrijk aspect in onze gemeente. In de aanleg en het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en de gemeentelijke gebouwen kijken wij continu wat wij hier als gemeente zelf voor bijdrage aan kunnen leveren. Voor de gemeentelijke gebouwen is er een routekaart voor verduurzaming per gebouw opgesteld die is verwerkt in het beheerplan. Bij vervanging van voertuigen willen we zoveel mogelijk overstappen van diesel naar elektrisch. Openbare verlichting wordt vervangen door LED verlichting. En bij (her)inrichting van de openbare ruimte worden klimaatadaptieve maatregelen toegepast.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Openbare verlichting *Stijging energiekosten*	€ 135.000	€ 135.000	€ 135.000	€ 135.000
Wegbermen *Indexatie en areaal-*	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
uitbreiding				
Wegen *Indexaties aannemers*	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Milieubeheer *Toename bijdrage ODH*	€ 38.087	€ 38.087	€ 38.087	€ 38.087
Baten:				
Wegen *Werkelijk schadeverhaal*	€ -12.800	€ -13.300	€ -13.800	€ -13.800

Programma 4 Onderwijs

Ontwikkelingen in het Onderwijs

Het onderwijs is een veld met veel ontwikkelingen en grote uitdagingen. Verschillende van de aanstaande veranderingen in de regelgeving, kunnen op enig moment impact hebben op de meerjarige gemeentebegroting. Een voorbeeld hiervan betreft de regelgeving voor het nieuwkomersonderwijs. Deze regelgeving wijzigt in de loop van 2024, met als doel scholen beter in staat te stellen nieuwkomersonderwijs vorm te geven (kamerbrief 9 april 2024). Een mogelijk neveneffect van deze regelgeving is echter dat bij kleine scholen – wanneer zij extra nieuwkomersklas(sen) starten – de tijdelijke stijging van het aantal leerlingen gevolgen heeft voor de bestaande aanvullende financiering voor kleine scholen. In de regelgeving wordt rekening gehouden met vervangende financiering vanuit het Rijk, maar op dit moment zijn de consequenties nog niet in beeld.

Een tweede ontwikkeling betreft de intensivering van de aanpak van vroegtijdig schoolverlaten. De adviesaanvraag voor het wetsvoorstel van school naar duurzaam werk ligt bij de Raad van State. De huidige regeling Vroegtijdig schoolverlaters verloopt via regionale specifieke financiering. Voor het nieuwe wetsvoorstel is de financieringsvorm nog niet bekend. De verwachting is dat de implementatie van de nieuwe wet tot extra taken voor de gemeente zullen leiden. In hoeverre de rijks financiering daarin voorziet is nog niet bekend.

Het raadsbesluit om de komende jaren opvang te realiseren voor vluchtelingen en daarmee verantwoordelijkheid te nemen in de oplossing voor het landelijke opvang-probleem, zal in 2025 ook gevolgen hebben voor het begrotingsprogramma onderwijs: afhankelijk van het aantal kinderen dat in Midden-Delfland opgevangen zal worden, zal de gemeente voorzien in de benodigde onderwijshuisvesting. Voor de bekostiging hiervan kan de gemeente aanspraak maken op een specifieke rijksregeling hiervoor.

Ontwikkelingen onderwijshuisvesting

De gemeente heeft een wettelijke zorgplicht voor voorzieningen onderwijshuisvesting. Ons algemene kader hiervoor is de gemeentelijke Verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs. Het is voor gemeenten gebruikelijk om een IHP te hebben, aanvullend op deze verordening. In een IHP wordt de gemeentelijke situatie rond onderwijshuisvesting nader beschreven en uitgewerkt, ook naar de toekomst toe. Zaken zoals bijvoorbeeld ruimtelijke capaciteit en ruimtebehoefte, de staat van de panden, benodigd onderhoud en duurzaamheid worden beschreven. Ook wordt een financiële vertaalslag gemaakt. Niet alle kosten vallen onder de zorgplicht van de gemeente. In het IHP wordt duidelijk welke investeringen de komende jaren verwacht worden qua onderwijshuisvesting en wat de financiële consequenties hiervan zijn voor de verschillende betrokken partijen.

Met het IHP beogen wij ons gemeentelijk beleid ten aanzien van de huisvesting van scholen meer programmatisch vorm te geven. Hiermee maken we het mogelijk om voor een langere termijn de noodzakelijke en/of wenselijke gemeentelijke investeringen in onderwijshuisvesting te ramen in de cyclus van de gemeentebegroting. Gezien de noodzakelijke doorlooptijd van het IHP-proces, komt de kadernota te vroeg om consequenties voortvloeiend uit het IHP al volledig een plek te geven. Op basis van de voorlopige analyses en onderbouwingen kunnen we nu achter al constateren dat gedurende de komende vier jaar zeker op één schoollocatie een grote ontwikkeling noodzakelijk wordt en op één andere locatie tijdelijke extra lokalen nodig zijn. Om die reden ramen wij in deze kadernota vooruitlopend op de raadsbehandeling van het IHP een investeringsbijdrage van 5 miljoen in 2024 en 6,5 miljoen in 2026. Deze ramingen zijn indicatief.

Schoolwoningen

De ambitie uit de vorige raadsperiode om de huur van de schoolwoningen in Schipluiden af te bouwen is op korte termijn nog steeds niet haalbaar. De school heeft naar verwachting de komende jaren nog een leerlingenaantal waarbij de huidige ruimte nodig blijft. Met het oog op de ontwikkelingen op het gebied van onderwijshuisvesting, verwachten wij de huur voor 2025 incidenteel te moeten verlengen. Voor de jaren daarna wordt er op basis van het IHP (integraal huisvestingsplan) meer duidelijkheid verwacht.

Daarnaast werd er voor de huur van de schoolwoningen in Maasland nog niet eerder indexering toegepast in de begroting.

Leerlingenvervoer

Zowel de stijging van het aantal kilometers als de stijging van de tarieven binnen het leerlingenvervoer leiden tot een prijsverhoging.

Capaciteit leerplicht en leerlingenvervoer

Uit formatieonderzoek is gebleken dat voor de uitvoering van deze wettelijke taken per onderwerp 16 uur formatie-uitbreiding noodzakelijk is.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
Huisvesting onderwijs	€ 109.398			
Baten:				

Programma 5 Sociaal domein en welzijn

Ontwikkelingen Jeugd en Wmo

Een belangrijk thema in het sociaal domein betreft de kostenontwikkeling in de jeugdzorg. Na een daling van de uitgaven in 2022 en de eerste helft van 2023 hebben we de kosten naar het einde van 2023 weer zien oplopen. Dit past in de stijgende trend die we in de hele regio zien. Per saldo zijn wij in de jaarrekening 2023 nog altijd binnen de begroting gebleven. Desalniettemin is het zaak waakzaam te zijn op kostenstijging en te sturen op kostenbeheersing. De urgentie hiertoe wordt versterkt vanwege de bezuinigingen die het Rijk doorvoert als gevolg van de landelijke hervormingsagenda. Tot en met 2025 heeft het Rijk die bezuinigingen verzacht door gemeenten tijdelijk extra middelen te verlenen. In de jaren daarna lopen de middelen voor gemeenten fors terug (besparingsopgave voor regio Haaglanden circa 60 miljoen per 2027). De stijgende kosten in combinatie met de financiële besparingsopgaven uit de Hervormingsagenda maken dat het onvermijdelijk is om met verschillende actielijnen te sturen op zowel kostenbeheersing als kostenreductie.

Besparen op kosten vergt zowel regionale als lokale inspanningen. Regionale inspanningen zoals het terugbrengen van jeugdhulp met verblijf, aanpassingen in de inkoop, en het toewerken naar collectivering van zorg, pakken wij samen met H9 gemeenten op. Lokale inspanningen, zoals goed werkende preventie, en een sterk lokaal team, werken we uit in het beleidskader jeugd, dat binnenkort aan de raad zal worden voorgelegd. Kosten voor de uitvoering van de acties in het beleidskader worden indicatief geraamd op 105.000 per jaar.

Onderdelen die in het beleidskader jeugd een plek zullen krijgen zijn sterke preventie in de eerste 1000 dagen van een kind (Kansrijke start), voorkomen van gezondheidsachterstanden, combineren van voorschoolse educatie voor risicokinderen met vormen van zorg en de doorontwikkeling van het lokale team. Bij dat laatste zal de nadruk liggen op het versterken van de kwaliteitsfunctie, teneinde nog beter te kunnen sturen op de juiste zorg voor kind en gezin (niet minder, maar ook niet meer).

Op het gebied van de Wmo hebben we in H5 verband de ambitie om de komende periode sterker in te zetten op toezicht, handhaving en versterking van de administratieve processen. De hiervoor al genoemde beoogde versterking van de kwaliteitsfunctie binnen het maatschappelijk team is hierin van belang.

Tijdelijke regelingen: Sportakkoord en Gezond en Actief Leven Akkoord

In september 2023 is het integrale plan van aanpak GALA 2024-2026 vastgesteld door het college en ingediend .bij het Rijk. Met de hiermee verkregen GALA-middelen kunnen we gezamenlijk voortbouwen aan een gerichte lokale en regionale aanpak op het gebied van preventie, gezondheid en sociale basis. Integraal en over de verschillende (beleids)domeinen heen, met als doel een gezonde generatie in 2024. Een generatie met weerbare, gezonde mensen die kunnen opgroeien, leven, werken en wonen in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. De boekhoudkundige verwerking van de specifieke financiering van GALA en het Sportakkoord wordt budgettair verwerkt in de begroting.

Uitvoering Jeugdwet, inzet Servicebureau Jeugdhulp Haaglanden

Op basis van bestuursbesluiten is een aanpassing nodig van de geraamde kosten voor de regionale uitvoering van de Jeugdwet. Daarnaast heeft de uittreding van één van de deelnemende gemeenten

(Voorschoten) gevolgen voor de gemeentelijke bijdrage. De besluitvorming over de begroting 2025 en meerjarige begroting 2026-2029 wordt onder invloed van de nieuwe Wet Gemeenschappelijke regelingen in september 2024 verwacht.

Jeugdgezondheidszorg

Voor de voornamelijk wettelijke taken die uitgevoerd worden binnen de jeugdgezondheidszorg heeft regionaal bestuurlijke besluitvorming plaatsgevonden over de financiering. De meerjarige uitwerking hiervan is verwerkt in de kadernota.

Ontwikkelplein

Het implementatieplan Ontwikkelplein is voor de jaren 2024 en 2025 vastgesteld. Vanaf 2026 is het plan budgettair neutraal uitgewerkt. De ontwikkelpleinen voorzien in een laagdrempelige plek in de nabijheid, waar mensen terecht kunnen voor informatie en advies, praktische hulp en zelf leren. Een ontwikkelplein draagt door het versterken van preventief aanbod bij aan zelfredzaamheid, veerkracht en ontmoeting.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Jeugd *H10 servicebureau*	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
Jeugd *Jeugdgezondheidszorg*	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000
WMO *Ontwikkelpleinen*		€ 78.000	€ 78.000	€ 78.000
Baten:				
WMO *Ontwikkelpleinen*		€ 18.000	€ 18.000	€ 18.000

Programma 6 Economische en sociale zaken

Toezichthouder en handhaving

De inzet voor toezichthouding en handhaving is nu vergelijkbaar met 2018. De lasten die dat met zich meebrengt, zijn door indexaties toegenomen. Graag brengen wij het budget op voldoende niveau.

Ontwikkelingen sociale zaken

Momenteel wordt uitwerking gegeven aan het beleids- en uitvoeringsprogramma geldzorgen, armoede en schulden, dat de gemeenteraad op 23 januari 2024 heeft vastgesteld. Ook landelijk heeft dit thema veel aandacht. In het kader van de uniformering van schuldhulpverlening door gemeenten stellen het kabinet, de VNG, NVVK en Divosa een gezamenlijk plan van aanpak op. Binnen onze gemeente willen wij anticiperend op dit plan van aanpak, voorbereidingen treffen om vanaf 2025 te starten met saneringskredieten inclusief het bieden van begeleiding en nazorg. Mogelijk dat in de meicirculaire inzicht volgt over het aandeel in de rijksmiddelen wat onze gemeente hiervoor ontvangt.

Met de raad zijn dit voorjaar de uitgangspunten besproken voor het nieuwe beleidskader voor re-integratie en participatie van werkzoekenden. Aanleiding tot het ontwikkelen van dit beleidskader is tweeledig. Enerzijds beogen wij door extra inspanningen op (parttime) uitstroom naar werk, te besparen op uitkeringslasten. Anderzijds vinden wij het maatschappelijk van meerwaarde dat iedereen naar vermogen participeert in en aan de samenleving, ook wanneer betaald werk vooralsnog niet tot de mogelijkheden behoort. Het beleidskader en de bijbehorende begroting worden nog aan de raad ter bespreking en vaststelling voorgelegd. De kosten voor het plan bedragen 60.000 en 50.000 in respectievelijk 2025 en 202. Tevens zal - bij vaststelling van het plan in de raad - in 2024 een bedrag van 14.000 worden bijgeraamd.

Met het realiseren van de opvang op de locatie Euterpe heeft de gemeente vooralsnog voldaan aan de ons eerder opgelegde taakstelling opvang ontheemden uit Oekraïne. Ontwikkelingen die de komende periode inzet van de gemeente kunnen vergen betreffen enerzijds ontwikkelingen in de taakstelling: indien de taakstelling wordt verhoogd moeten wij op zoek gaan naar extra opvangcapaciteit. Daarnaast speelt mee dat er landelijk wijzigingen plaatsvinden in de regelingen en bedragen voor gemeentelijke opvang. Van belang is dat de beschikbare middelen afdoende financiering bieden voor de meerjarig gemaakt financiële afspraken, bijvoorbeeld met de stichting Wonen Midden Delfland.

Economische versterking door samenwerking

De beschikbare ruimte is beperkt en de algemene welvaart in Zuid-Holland blijft achter ten opzichte van andere provincies. Daarom zal de ondersteuning van economische initiatieven in de toekomst selectiever zijn. Dit in tegenstelling tot het huidige provinciale beleid, waarbij in principe alle vraag naar bedrijfsruimte wordt ondersteund (tot een bepaald maximum). Het areaal aan ruimte voor bedrijfsmatige activiteiten zal in de provincie niet mogen verminderen. Echter bedrijfsinitiatieven moeten wel passen bij het lokale en regionale economische profiel, bijdragen aan brede welvaart en aan een duurzame economie in 2050.

Om voor Midden-Delfland te bepalen welk economisch profiel wij voorstaan en welk profiel toekomstbestendig is binnen de regionale context, is het wenselijk om een economisch beleid vast te stellen. Op basis van dit beleid kan vervolgens een strategie uitgevoerd worden die op een duurzame wijze bijdraagt aan de beleidsdoelstellingen van Midden-Delfland. Belangrijk voor een

toekomstbestendige economie is om te kunnen meebewegen met (inter)nationale ontwikkelingen, de technische mogelijkheden en de kansen die al dan niet latent aanwezig zijn in Midden-Delfland. Een positieve grondhouding ten opzichte van innovatie, met behoud van de identiteit van onze dorpen en kwaliteit van het landschap, is een belangrijke voorwaarde.

Om als gemeente kansen te benutten en goede condities voor vitale dorpen en een gunstig ondernemersklimaat te creëren is samenwerking tussen overheden, onderwijs, organisaties en ondernemers van groot belang. We willen hiertoe extra investeren in externe relaties en samenwerkingsvormen, waarbij diverse domeinen, zoals het ruimtelijke en sociale, met elkaar in verbinding worden gebracht. Bezien wordt of hiertoe extra investering in de ambtelijke organisatie nodig is.

Gebiedsmarketing

De naamsbekendheid van Midden-Delfland is een belangrijke pijler onder het bestaansrecht van het landschap, en versterkt de agrarische - en recreatieve activiteiten die ontplooid worden. Dit kan bijdragen aan onder meer de vrijetijdseconomie.

In 2024 is een evaluatie over de uitvoering van gebiedsmarketing in Midden-Delfland afgerond. Op basis van deze resultaten wordt vorm gegeven aan een strategie voor de uitvoering van gebiedsmarketing na 2025. We streven ernaar de effectiviteit van gebiedsmarketing nadrukkelijker af te stemmen op de doelen die zijn verwoord in de gebiedsvisie Midden-Delfland 2025. Deze worden verwerkt in de Omgevingsvisie 2.0. Hierin worden actuele doelstellingen op het gebied van recreatie en toerisme opgenomen, die kunnen bijdragen aan de vrijetijdseconomie.

Bedrijvenschap Harnaschpolder

We overleggen met gemeente Den Haag en Bedrijvenschap HarnaschPolder over het beëindigen van de Gemeenschappelijke regeling HarnaschPolder, die op basis van de huidige inzichten eind 2024 of begin 2025 geformaliseerd zal worden.

De financiële gevolgen hiervan zijn nog onbekend, maar de voorziening voor een bijdrage aan het negatieve exploitatietekort zal geactiveerd worden bij de liquidatie. De liquidatie kan ook leiden tot kosten en opbrengsten bij de overname en afronding van resterende werkzaamheden, zoals eigendommen, civieltechnische werkzaamheden, administratieve werkzaamheden en juridische procedures.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Bijstand *Uren toezicht/handhaving*	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Baten:				

Programma 7 RO, ontwikkeling en Wonen

Impact Omgevingswet

Per 1 januari 2024 is de Omgevingswet van kracht geworden, en eveneens de Wet kwaliteitsborging. Het nieuwe stelsel vraagt van medewerkers nog steeds relatief meer tijd naast hun reguliere werkzaamheden. Gemeenten optimaliseren de nieuwe werkwijze al doende, zo ook Midden-Delfland. Kennis, vaardigheden en expertise groeien in de praktijk, en (digitale) inrichting van processen vordert gestaag. De verwachting is dat eind 2024 voldoende ervaring opgedaan is om aan te geven wat de structurele implicaties van de Omgevingswet zijn op de organisatie en personele formatie. Tevens kan besluitvorming over het geactualiseerde beleid voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) in 2024 invloed hebben op de vereiste personele formatie.

Na inwerkingtreding van de Omgevingswet kan een omgevingsvergunning niet meer van rechtswege van kracht worden. De gemeente kan wel in gebreke gesteld worden als niet binnen de daarvoor gestelde termijn de vergunningaanvraag afgehandeld wordt. de aanvrager kan vervolgens een dwangsom eisen van de gemeente. Deze eventuele kosten zijn niet te verhalen en hebben momenteel geen specifieke dekking in de begroting.

De Omgevingswet zal tevens leiden tot een verschuiving van vergunningverlening naar toezicht en handhaving. Dit kan negatieve financiële gevolgen voor gemeenten hebben, omdat toezichts- en handhavingstaken niet bekostigd worden vanuit de leges. Dat brengt de bekostiging van het benodigde achteraf-toezicht in gevaar.

Met de Omgevingswet komen bodemsaneringstaken van provincie naar gemeenten. Na de overdracht zijn gemeenten verantwoordelijk voor alle omgevingswetzaken voor bodem, zoals het graven in en saneren van verontreinigde grond of het toepassen van verontreinigde grond en bagger. In de praktijk zal Midden-Delfland deze taken beleggen bij Omgevingsdienst Haaglanden. Vanaf 2024 heeft dit een kostenverhogend effect.

Er is voor Midden-Delfland onderzoek gaande naar kostendekkendheid van leges, rekening houdende met de activiteiten onder de Omgevingswet. Dit onderzoek dient in 2024 afgerond te zijn. De resultaten hiervan kunnen leiden tot andere bedragen in de tarieventabel. Ook binnen de VNG is kostendekkendheid van VTH-taken onderwerp van gesprek, dat samen met diverse belangenpartijen en op interbestuurlijk niveau gevoerd wordt onder meer ten aanzien van mogelijke compensatie voor gemeenten vanuit het Rijk voor de nadelige effecten van de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging. Monitoring blijft belangrijk voor eventuele verdere compensatie. Daarom roept de VNG alle gemeenten op om deel te nemen aan de Financiële Monitor Omgevingswet. Midden-Delfland heeft zich aangemeld.

De Omgevingswet wordt namens het Rijk de komende vijf jaar periodiek geëvalueerd. De evaluatie moet duidelijk maken hoe de Omgevingswet in de praktijk uitpakt en of de wet zijn doel bereikt.

Indien besluitvorming of ontwikkelingen op Rijksniveau daartoe aanleiding geven, zal de financiële consequentie hiervan opgenomen worden in de meerjarenbegroting 2025-2028.

Omgevingsvisie en omgevingsplan

Gemeenten zijn verplicht om onder de Omgevingswet een Omgevingsvisie en een Omgevingsplan op te stellen.

De Omgevingsvisie 2.0 bouwt voort op de huidige Omgevingsvisie 1.0, waartoe met de raad het participatietraject zal worden bepaald. De Toekomstvisie 2050 is een basis voor de Omgevingsvisie

2.0, met een integrale verbreding op alle maatschappelijke opgaven. De Omgevingsvisie dient volgens de invoeringswet uiterlijk 1 januari 2027 vastgesteld te zijn. Omdat de Toekomstvisie 2050 richtinggevende uitspraken bevat, wordt met opstelling van de Omgevingsvisie gestart na besluitvorming over de Toekomstvisie. De Omgevingsvisie 2.0 zal na het participatietraject uiterlijk in 2026 worden vastgesteld.

Het Omgevingsplan dient uiterlijk 1 januari 2032 vastgesteld te zijn. Opstelling ervan zal starten na vaststelling van de Omgevingsvisie 2.0. Al eerder zal de raad een besluit nemen over de beslisruimte die zij aan zich wil houden of juist wil vrijgeven aan de inwoners en ondernemers.

Woningbouw

Om vitale dorpen te behouden zijn na 2030 nieuwe woningbouwlocaties nodig. Hierbij zal eerst bezien worden of dat in de bestaande kernen kan. Indien dat niet kan zullen andere locaties gezocht moeten worden, echter met behoud van de landschappelijke kwaliteiten die Midden-Delfland voor de regio bijzonder maken. De potentiële locaties zullen onderwerp zijn bij de op te stellen dorpsvisies, die vervolgens bouwstenen zijn voor de Omgevingsvisie 2.0. Zodoende is er ruimte voor een integrale politiek-bestuurlijke afweging omtrent potentiële woningbouwlocaties voor na 2030.

De woningmarkt staat nog steeds onder druk als gevolg van (macro-)economische ontwikkelingen. Het woningtekort, stijgende rente, toenemende bouwkosten en onzekerheid over het beleid van het Rijk en de internationale situatie spelen hierbij een rol. Deze ontwikkelingen hebben effect op de ruimtelijke ontwikkeling en woningbouwactiviteiten in het bijzonder.

Rijk en provincie bieden diverse subsidiemogelijkheden aan voor stimulans van de woningbouwprogrammering. Het gaat om bijdragen die een impuls moeten geven aan het versnellen van woningbouw of oplossen van knelpunten bij de realisering ervan. Wij zetten ons in om deze externe financiering te ontvangen en hebben aanvragen ingediend. De uitkomsten van onze aanvragen worden verwerkt in de begroting en leiden wellicht tot minder meerkosten en versnelling van de woningbouw waardoor we eerder resultaten kunnen halen voor de samenleving.

Water en bodem

Water en bodem zijn de komende jaren een belangrijk thema. Het landschap van Midden-Delfland levert een waardevolle bijdrage voor onze gemeente en de regio aan het vasthouden van water in relatie tot bodemdaling, en het voorkomen van wateroverlast in bebouwd gebied. De gemeente Midden-Delfland heeft een belangrijke rol om dit thema samen met regionale partners gestalte te geven in het zogenaamde Verstedelijkingsgebied Zuidelijke Randstad binnen het nationale omgevingsbeleid, en de aanstaande Omgevingsvisie van de provincie.

‘Water en Bodem Sturend’ is door het Rijk en de provincie omarmd als ordeningsprincipe in de ruimtelijke ordening. De kwaliteiten van bodem en ondergrond worden nog onvoldoende meegenomen bij het oplossen van maatschappelijk opgaven.Aspecten die aandacht zullen moeten krijgen in onze Omgevingsvisie 2.0 zijn onder meer: tegengaan wateroverlast (inclusief waterberging), verhogen grondwaterpeil in veenweidegebieden en tegengaan oxidatie van veen door het scheuren van grasland, mogelijke bescherming nieuwe drinkwaterbronnen, en klimaatbestendigheid van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Door de stijging van de zeewaterspiegel verschuift ook de verziltingsgrens landinwaarts, met consequenties voor Midden-Delfland. De opgaven met betrekking tot water en bodem vragen samenwerking met alle gebiedspartijen, met name het Hoogheemraadschap.

In het Nationaal Programma Landelijk Gebied worden de (nationale) opgaven op het gebied van natuur, water, stikstof en klimaat integraal aangepakt met het doel voor 2030 aan de afspraken in de Europese Klimaatwet te voldoen. Binnen de regionale uitwerking voor de provincie Zuid-Holland (ZH-PLG) worden de belangen van natuur, water, stikstof en klimaat als randvoorwaarde voor een vitaal platteland samengebracht. Onder andere (grond)water is een belangrijk thema, ook voor Midden-Delfland. Zo wordt op basis van de Kader Richtlijn Water (KRW, 2027) de aanpak voor waterkwaliteit geïntensiveerd. De doelen van de KRW liggen momenteel buiten bereik, terwijl een goede waterkwaliteit van belang is voor de biodiversiteit, volksgezondheid en de kringlooplandbouw. Er wordt ook in beeld gebracht wat de impact is van de grondwaterstand in de veenweiden op een aantal factoren. De provincie is hiertoe een belangrijke partner.

Klimaatadaptatie

Klimaatadaptatie gaat over het aanpassen van onze leefomgeving aan het veranderende klimaat en grilliger weer. We hebben doelstellingen op het gebied van Klimaatadaptatie (klimaatbestendig in 2050 volgens het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie) en waterkwaliteit (Kaderrichtlijn Water). Dit zijn resultaatverplichte doelstellingen in 2027 voor grote wateren zoals vaarten en kanalen en inspanningsverplichte doelstellingen voor overig water en biodiversiteit. Dit laatste betreft het verbeteren van de biodiversiteit op kades en langs oevers. De maatregelen voor klimaatadaptatie zullen conform de Strategie klimaatadaptatie Midden-Delfland 2021-2026 uitgewerkt worden in een uitvoeringsprogramma. Deze maatregelen zullen het benaderen van de gewenste doelstellingen versnellen, naast de al bestaande klimaatadaptieve projecten.

Energietransitie

De energietransitie is een grote uitdaging. Voor de energietransitie wordt het accent gelegd op het stimuleren van duurzame energie en op inzet van warmte. In 2025 wordt de warmtevisie geactualiseerd en wordt vervolgens een uitvoeringsprogramma opgesteld waarbij uitgegaan wordt van een buurtgerichte aanpak.

Conform het meerjarig uitvoeringsprogramma energietransitie, zijn we gestart met energiecoaches die buurtbewoners adviseren over energiezuinig wonen. We helpen inwoners bij het verduurzamen van hun woningen via het Regionaal Energieloket en EnergieC Midden-Delfland. Veel inwoners hebben al de weg gevonden naar deze initiatieven, maar er is nog veel te doen.

Recreatie en toerisme

Het Bijzonder Provinciaal Landschap van Midden-Delfland heeft een belangrijke waarde voor de eigen inwoners maar juist ook voor de inwoners van de omliggende steden. De waarde voor recreatie en toerisme gaat hand in hand met het belang van het beschermen en onderhouden van het landschap.

Om de recreatieve functie te versterken dienen de bekendheid, toegankelijkheid en beleefbaarheid van het gebied vergroot te worden. Het gebied kan aantrekkelijker gemaakt worden door toevoeging van onder meer wandel- en fietspaden, en activiteiten of functies die gericht zijn op natuurbeleving, lokale voedselproductie of educatie.

Om keuzes te kunnen maken in de balans tussen behoud van de kwaliteiten van het landschap en bevordering van recreatief medegebruik zal beleid voor recreatie en toerisme opgesteld worden. Dit kan ten laste van de resterende inkomsten van toeristenbelasting. De inkomsten van toeristenbelasting zal inclusief jaarlijkse indexering een redelijk stabiele inkomstenbron zijn, die

grotendeels besteed wordt ter dekking van stichting PUUUR (€100.000). Voor 2025 (en de jaren erna) wordt €30.000 daar bovenop verwacht. Door de raad is eerder bepaald dat niet bestede inkomsten uit toeristenbelasting beschikbaar blijven voor toerisme en recreatie. Het opvolgende uitvoeringsprogramma toerisme en recreatie zal gepaard gaan met een financiële raming die voorgelegd zal worden aan de raad. Dan wordt bezien of het voeden van het uitvoeringsprogramma uit inkomsten van toeristenbelasting kan komen, naast de financiële stromen via de Landschapstafel.

Monumenten en archeologie

In het kader van het Interbestuurlijke Toezicht (IBT) wil de provincie met invang van 2024 starten met een nieuwe wijze van toezicht voor het toezichtgebied Monumenten en Archeologie, zoals beschreven in haar Uitvoeringsprogramma IBT 2024. Het toezicht zal één keer per jaar worden uitgevoerd aan de hand van 4 nieuwe indicatoren, die mede een beeld moeten geven van de mate waarin de gemeente is toegerust op de uitvoering van het taakveld Monumenten en Archeologie binnen de context van de Omgevingswet. Op dit moment is het nog niet aan te geven of dit structureel financiële consequenties heeft voor de gemeente.

Spoorverdubbeling

Tussen Delft en Schiedam is een spoorverdubbeling gepland van het tracé dat het landschap van Midden-Delfland doorsnijdt. ProRail heeft de projectleiding. Onze samenwerking met ProRail is gericht op een zorgvuldige ruimtelijke inpassing en een kwalitatief verantwoorde uitvoering, zodat de spoorverdubbeling gepaard gaat met compensatie voor eventueel aangetaste waarden en tevens een plus oplevert voor de belevings-, gebruiks-, en toekomstwaarde het landschap.

Eind 2023 is een propositie opgesteld, waarvan de uitwerking zijn beslag krijgt in 2024. Dit met financiering door de aangesloten partijen. Er is door de Landschapstafel een procesbegeleider aangesteld, om binnen het speelveld van uiteenlopende belangen ervoor te zorgen dat de propositie op een constructieve wijze doorwerkt in de verdere uitwerking van de spoorverdubbeling in ontwerp en uitvoering. Doel is een integrale aanpak voor de bereikbaarheid, de verstedelijkingsopgave en behoud of versterking van het Bijzonder Provinciaal Landschap Landschap, waar alle partners van de Landschapstafel achter staan. Het streven is dat dit leidt tot een samenwerking met betrokken partijen, waaronder ProRail, om uiteindelijk voldoende financiële dragers vanuit het Rijk, provincie of regio te genereren om de kwaliteiten van het Bijzonder Provinciaal Landschap te behouden of te versterken. Onze gemeentelijke bijdrage gaat vooralsnog via de Landschapstafel. Indien aanvullende middelen nodig zijn om ons doel te bereiken zal dat separaat of via de P&C-cyclus aan de orde gesteld worden.

Ecologie en biodiversiteit

De Wet natuurbescherming (Wnb) is opgegaan in de Omgevingswet. Het beschermingsniveau voor flora en fauna blijft hetzelfde, echter het stelsel van de Omgevingswet biedt andere mogelijkheden voor generieke of gebiedstoestemming. Het instrument Soortenmanagementplan (SMP) is een instrument dat dient als ecologische onderbouwing bij verlenen van een gebiedsgerichte/generieke ontheffing door de provincie. Het SMP is gebaseerd op uitgebreid veldonderzoek naar beschermde soorten en de functies van het plangebied. In het SMP worden voorwaarden en maatregelen opgenomen waarmee de staat van instandhouding van (beschermde) soorten wordt geborgd tijdens de uitvoering van eventuele activiteiten gedurende een langere periode, en hoe met de aanwezige (beschermde) soorten en hun leefgebied wordt omgegaan.

Een generieke of gebiedsontheffing bespaart op den duur tijd en geld bij eventuele ontwikkelingen, bijvoorbeeld verduurzaming van gebouwen. Wij stimuleren verduurzaming en willen tegelijkertijd rekening houden met beschermde diersoorten die in deze gebouwen leven. Een soortenmanagementplan kan voorkomen dat per pand een ontheffing of vrijstelling aangevraagd dient te worden.

Door fasegewijs soortenmanagementplannen per nader af te bakenen gebied, zoals de dorpen en het landelijk, op te stellen wordt ecologisch beleid voor Midden-Delfland vorm gegeven. Hiervoor zijn incidenteel middelen nodig.

Financiële mutaties

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Erfpacht *Werkelijke rentelasten*	€ 217.320	€ 217.320	€ 217.320	€ 217.320
Baten:				
Erfpacht *Werkelijke inkomsten*	€ 305.978	€ 297.154	€ 297.983	€ 297.983

Bedrijfsvoering

VerSAASing en Digitale Transformatie

VerSAASing, oftewel het gebruik van het SaaS-model (Software as a Service), is nu en de komende jaren een belangrijke (en onontkoombare) trend voor gemeenten. Het biedt ons voordelen zoals schaalbaarheid, flexibiliteit, eenvoudig onderhoud en updates, en verbeterde toegankelijkheid en samenwerking. Deze verandering vereist echter ook een aanpassing van onze organisatie, met nieuwe functies, rollen en vaardigheden voor medewerkers. Het vraagt ook dat we zorgvuldig onze serviceproviders selecteren en samenwerken, rekening houdend met de afhankelijkheid en het minimaliseren van risico's.

Naast deze externe ontwikkelingen, is de vervanging van ons datacenter een voorname aanleiding en ook een stevige stok achter de deur om onze digitale transformatie vorm te geven. De komende periode moeten wij ten aanzien van de digitalisering enkele koersbepalende besluiten nemen. In de raadsbrief "Aanpak digitale transformatie" van februari beloofden wij u een prominente plek voor dit thema in de Kadernota vanwege de impact van de besluiten. We hebben de digitale transformatie in 2 programma's vormgegeven:

1. *I-Organisatie*
   Dit programma gaat over de benodigde rollen en functies gemeentebreed, het vormgeven van portfoliomanagement en het vormgeven van de ‘governance’. Allemaal onderdelen die we verder professionaliseren zodat we goed vorm kunnen geven aan alle ontwikkelingen. De uitwerking hiervan gebeurt op bedrijfsvoeringsniveau. De onderzoeken die we doen, brengen echter ook de plekken in beeld waar we ook kwantitatief een vraag hebben. Dit leidt tot een formatief voorstel. Hierover is nadere besluitvorming nodig. Het gaat hierbij om grofweg twee onderdelen: het functioneel beheer in de gehele organisatie en de functies binnen het team Informatievoorziening. Voor het gemeentebreed functioneel beheer loopt nog een onderzoek. De uitkomsten gemeentebreed verwachten we derde kwartaal van 2024. Vooruitlopend daarop is al wel duidelijk dat er op de domeinen burgerzaken/KCC (0,22 fte) en sociaal domein (0,78fte) formatie-uitbreiding nodig is. Daarnaast is er 1 fte noodzakelijk voor de rol van contractbeheerder. Deze formatiebehoefte komt voort uit onderzoeken en benchmarkmeting.
2. *Programma Eigentijdse ICT*
   Dit programma gaat over de vervanging van ons huidige datacenter en de impact die dit heeft op onze organisatie, financiën en de rol de gemeente Westland met wie wij nu een samenwerkingsovereenkomst hebben op het gebied van ICT. De impact hiervan zijn met name financiële verschuivingen van investeringen (kapitaaluitgaven, Capex) naar dienstverleningskosten (operationele uitgaven, Opex).

Gebruik AI

Het gebruik van AI, zoals ChatGPT, kan helpen met schrijven, maar er zijn ook risico's. De chatbot vertelt niet altijd de waarheid, de data kan vooroordelen bevatten en de privacy is niet altijd veilig. AI vraagt ook veel geheugen en rekenkracht. Daarom is een goede technische infrastructuur belangrijk. In het programma *Heldere Taal* besteden we onder meer aandacht aan hoe we taalmodellen zoals ChatGPT kunnen gebruiken voor het begrijpelijk maken van onze communicatie. Na het programma Eigentijdse ICT hebben we de technische basis voor AI gelegd. Vanaf dat moment moeten we investeren in kennis en goede data. Slechte data zorgt namelijk voor slechte resultaten.

Het ligt voor de hand om in een afgeschermde omgeving de mogelijkheden van AI te verkennen. Nadat we de mogelijkheden hebben onderzocht, maken we een beleid voor het gebruik van AI. We moeten weten hoe we AI willen gebruiken en welke regels en principes belangrijk zijn. Denk hierbij

aan transparantie, veiligheid, ethiek, duurzaamheid en goede dienstverlening voor inwoners en ondernemers.

Informatiebeveiliging

Gemeentelijke informatievoorzieningen bevatten veel vertrouwelijke gegevens. Dat maakt ze erg interessant voor kwaadwillenden. Het is een open deur dat wij als gemeente onze informatiebeveiliging op orde moeten hebben. De technologische ontwikkelingen volgen elkaar razendsnel op, de digitale transformatie heeft effect op onze inwoners en ondernemers, eigen medewerkers, de college en de raad. Hierdoor wordt informatiebeveiliging steeds complexer en speelt een steeds grotere rol binnen de gemeente.

Met de huidige ontwikkelingen van de NIS2 en BIO 2.0 voorzien wij een extra druk op de auditlast op het gebied van informatiebeveiliging. Het is nog niet duidelijk wat de exacte impact is hiervan op onze gemeente. Uit een gemeentebreed onderzoek blijkt dat er nu al 0,3 fte benodigd is op het gebied van informatiebeveiliging. Dit is het minimale om invulling te geven aan de taken en verantwoordelijkheden op dit gebied.

Alle systemen, gemeentelijke applicaties, registraties, koppelingen ertussen, netwerkapparatuur en werkplekken in een gemeente hebben ieder hun eigen eisen en uitdagingen als het gaat om informatieveiligheid. Om cyberaanvallen tijdig op te sporen is intelligente monitoring van ons IT-landschap dan ook noodzakelijk. Een SIEM (Security Information and Event Management) en SOC (Security Operations Center) zijn beide essentiële componenten in de moderne beveiligingsinfrastructuur en wettelijk verplicht volgens de nieuwe Europese regelgeving op het gebied van informatiebeveiliging. Dit wordt vanuit de NIS2 regelgeving nog eens wordt bekrachtigd. Ten tijde van de VNG aanbesteding was hiervoor al structureel een bedrag opgenomen in de begroting. Deze aanbesteding is mislukt. Op dit moment zitten we in een aanbesteding(svoorbereiding) van een SIEM/SOC oplossing met Westland. Hieruit blijkt dat aanvullende structurele middelen nodig zijn. De verwachting is dat dit begin 2025 operationeel zal zijn.

Zaakgericht werken, Digitalisering & Archivering

Het is belangrijk om informatie goed op te slaan, te beheren en te delen. Daarom werken we er constant aan om informatie duurzaam en toegankelijk te maken. We werken op een gestructureerde manier en zorgen ervoor dat alleen geautoriseerde personen toegang hebben tot de informatie. Zo volgen we de juiste processen en bewaren we informatie niet langer dan wettelijk toegestaan. De komende jaren blijven we werken aan het beter digitaal toegankelijk maken en beheren van informatie, en we verbeteren steeds onze processen en dienstverlening.

Als de nieuwe archiefwet in 2025 ingaat, brengt dit veranderingen mee voor ons informatiebeheer. De bewaartermijn wordt korter: archieven moeten dan al na 10 jaar naar de archiefbewaarplaats worden gebracht, in plaats van na 20 jaar. Er komen ook regels voor het archiveren en bewaren van e-mails en chatberichten van onze medewerkers.

De gemeente Midden-Delfland heeft een Gemeenschappelijke Regeling met Stadsarchief Delft. Deze dateert uit 2004 en wordt geactualiseerd qua diensten en kosten passend aan de huidige tijd. Zo is bijvoorbeeld het e-depot voor de opslag van digitale archieven benoemd en worden de structurele kosten van gemaakte advisering- en inspectie-uren geïndexeerd naar de huidige maatstaven.

Personeel & Organisatie

Arbeidsmarkt

De Nederlandse arbeidsmarkt is en blijft krap de komende jaren. Daar houden we rekening mee door in te zetten op het verbinden van mensen aan onze organisatie en de uitstroom te beheersen door aantrekkelijk en goed werkgeverschap. Daarmee geven we prioriteit aan uitvoeringskracht en de kwaliteit van onze dienstverlening. Goede en bij onze organisatie passende arbeidsmarktcommunicatie is daarbij helpend. Naast het vergroten van onze kansen op instroom van talentvolle mensen, verhoogt het ook de kwaliteit van de ingehuurde kandidaten. We werven mensen met een proactieve werkhouding, die innovatief zijn, handelen vanuit vertrouwen en een open houding hebben. Mensen die zich verbonden voelen aan de identiteit van onze gemeente en behoefte hebben aan veelzijdig werk.

Traineeship

De komende vier jaar verandert ons personeelsbestand door natuurlijk verloop. We weten welke vacatures gaan ontstaan. Daarnaast is de leeftijd van ons personeelsbestand afgerond 47 jaar. Gemiddeld genomen ligt de leeftijd tussen 46 en 51 jaar in het openbaar bestuur. Om een goede balans te houden in ons personeelsbestand en ook voor te sorteren op de vacatures, willen we trainees gaan werven. In een traineeship ontwikkelen medewerkers zich zowel professioneel als persoonlijk. De trainees krijgen de kans om op meerdere afdelingen diverse functies uit te voeren. Zij werken zo met een frisse blik mee aan de opgaven van de gemeente. De trainee leert onze organisatie van verschillende kanten kennen. Dit stimuleert de verbinding, samenwerking en het vertrouwen in elkaar. Na het traineeship kan de trainee instromen op één van de functies die vacant is gekomen.

Hybride werken

Het aantal mensen dat hybride werkt is toegenomen sinds covid-19. De flexibiliteit van werkplek en werktijden maakt het voor de medewerker mogelijk om tijd beter te benutten en werk- en privétaken makkelijker te combineren. Daardoor groeit het werkplezier en dit bevordert de productiviteit. Belangrijk is wel dat we aandacht besteden aan de inrichting van de thuiswerkplek. Het is onze plicht vanuit de Arbowet om te zorgen voor een goede en veilige werkplek voor elke werknemer.

Duurzame inzetbaarheid

Duurzame inzetbaarheid bevorderen met als doel het (nog meer) verbinden van de medewerker aan onze organisatie wordt een belangrijk speerpunt de komende jaren. Hiermee beheersen we de uitstroom. We investeren in ons menselijk kapitaal door onder meer het invoeren van een vitaliteitsbeleid (verplichting CAO). Met dit beleid stimuleren en faciliteren we een gezonde leefstijl zowel fysiek als mentaal. Daarnaast investeren we ook in jobcrafting, talent, loopbaan- en persoonlijke ontwikkeling en stimuleren we interne loopbaanstappen. We vergroten hiermee de inzetbaarheid van de medewerkers met als doel dat zij productief, gezond én met plezier aan het werk zijn en blijven.

Daarnaast is het belangrijk dat de medewerkers wendbaar en veerkrachtig genoeg zijn om onze opgaven uit te kunnen voeren en veranderingen en ontwikkelingen aan te kunnen. De verwachting is dat het ziekteverzuim en daarmee de bijbehorende kosten dalen als we inzetten op duurzame inzetbaarheid. Het effect van deze investering verwachten wij in 2026 voor het eerst te zien.

Bij duurzame inzetbaarheid hoort ook het blijven investeren in opleiding en ontwikkeling van onze medewerkers. Vanuit het opleidingsbudget financieren wij het tweejarig ontwikkelprogramma voor de trainees, MD trajecten, permanente educatie en opleiding, trainingen en workshops gericht op de vakinhoudelijk kennis van de medewerker.

CAO en loonstijging

De huidige CAO-Gemeenten loopt van 1 januari 2024 tot 1 april 2025. De looptijd is 15 maanden met een loonafspraak van 4,75% per 1 januari 2024 en 1,25% per 1 oktober 2024. Deze afspraak is verwerkt in de salarisbegroting 2025 en verder.

Rechtmatigheid en Control

Met ingang van boekjaar 2023 is de rechtmatigheidsverantwoording ingevoerd. In onze Jaarstukken 2023 heeft het college daarom voor de eerste keer een rechtmatigheidsverantwoording opgenomen. Hiermee heeft het college verantwoording afgelegd over de naleving van de regels, die relevant zijn voor het financiële reilen en zeilen van de gemeente.

De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording legt een grotere nadruk op het naleven van wettelijke en interne voorschriften bij het gebruik van de gemeentefinanciën en vraagt daarom versterking van de controlfunctie. Dit betekent dat er meer aandacht moet worden besteed aan het nauwkeurig vastleggen en controleren van hoe beslissingen worden genomen en middelen worden besteed, om ervoor te zorgen dat deze handelingen in overeenstemming zijn met de geldende wet- en regelgeving. Een versterkte controlfunctie helpt bij het vroegtijdig signaleren van afwijkingen en risico's, en zorgt ervoor dat er effectieve controlesystemen en -procedures worden geïmplementeerd die waarborgen dat de organisatie de verplichtingen op het gebied van rechtmatigheid nakomt. Hierdoor wordt niet alleen de financiële integriteit versterkt, maar wordt ook het vertrouwen van belanghebbenden in de betrouwbaarheid van de organisatie vergroot.

Daarnaast hebben we, naast de dagelijkse zaken, steeds vaker te maken met grote en samenhangende opgaven op verschillende beleidsterreinen die een groot beslag leggen op de capaciteit (onder meer financieel en formatief) van onze organisatie. Om ook die capaciteitsvraag te kunnen beheersen, onderzoeken we hoe we de controlfunctie kunnen versterken.

Wet open overheid

De Wet open overheid (hierna: Woo) verplicht bestuursorganen om maatregelen te nemen voor duurzame toegankelijkheid van digitale documenten. Overheidsorganisaties moeten vóór 1 mei 2030 hun digitale informatiehuishouding op orde hebben. De Woo is bij de gemeente opgenomen in het informatiebeleidsplan 2022-2026 (spoor 'solide huis'). De inrichting van een Woo-coördinatiepunt is sinds implementatie geregeld. Daar is toen geen budgetaanvraag voor gedaan. Nu bijna 2 jaar later merken we dat deze werkzaamheden behoorlijk wat personele capaciteit vraagt, dit in combinatie met het aantal gestegen Woo-verzoeken. In de begroting wordt - zoals eerder aangekondigd - structureel budget aangevraagd voor personele kosten voor de Woo-coördinator (grove inschatting 0,2 FTE). Wat betreft de actieve openbaarmaking, deze verplichting is nog steeds niet van kracht. Volgens de wet moet hiervoor een landelijk platform genaamd PLOOI worden gebruikt. De ontwikkeling van PLOOI is echter gestopt in 2022. Wel blijven we geleidelijk toewerken naar actieve openbaarmaking van 11 informatiecategorieën, zoals in de Woo genoemd, in de komende

jaren. Ook dit zal kosten met zich meebrengen. In het gemeentefonds zijn middelen beschikbaar gesteld specifiek voor de implementatie van de Woo.

De Woo staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een groter stelsel dat gericht is op gelijkheid van informatiepositie tussen burger en overheid. Naast de Woo vraagt ook de implementatie de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer (WMEBV) straks extra personele inzet en project(be)geleiding. Dit wordt nu nog nader ambtelijk nader onderzocht.

Algemene dekkingsmiddelen:

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Baten:				
Rente *Werkelijke baten*	€ 12.508	€ 11.964	€ 11.420	€ 10.876
Algemene uitkering *Meicirculaire 2024*	€ 242.947	€ 801.896	€ 793.018	€ 1.899.808

Overhead:

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Lasten:				
Facilitair schoonmaak *Overeenkomst schoon-* *maak en glasbewassing*	€ 22.000	€ 22.000	€ 22.000	€ 22.000
Facilitair audio video *Beheer en onderhoud*	€ 13.000	€ 13.000	€ 13.000	€ 13.000
Digitale transitie / functioneel beheer	€ 85.000	€ 85.000	€ 85.000	€ 85.000
Stadsarchief Delft	€ 17.000	€ 17.000	€ 17.000	€ 17.000
Archiefbewaarplaats	€ 15.000			
Traineeship	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000	€ 20.000
Salarisbegroting *Actualisering*	€ 989.819	€ 989.819	€ 989.819	€ 989.819
Salarisbegroting	€ 542.943	€ 1.168.150	€ 1.957.886	€ 2.615.999

Onderwerp	2025	2026	2027	2028
Loonindex toepassing				
WOO *Implementatie en* *Afhandeling van WOO* *verzoeken*	€ 42.000	€ 42.000	€ 42.000	€ 42.000
Baten:				

Investeringskredieten

De Kadernota 2025-2028 bevat zeven nieuwe investeringskredieten als voorstel voor de begroting. We hebben alleen de investeringskredieten opgenomen die we noodzakelijk achten en hebben de gewenste en optionele investeringskredieten buiten beschouwing gelaten.

We hebben ook rekening gehouden met de investeringskredieten die al door de gemeenteraad zijn goedgekeurd, maar nog niet volledig zijn uitgevoerd. We erkennen dat het telkens doorschuiven van investeringskredieten in combinatie met nieuwe aanvragen kan leiden tot een cumulatieve belasting die onze capaciteit om ze uit te voeren overstijgt. Daarom besteden we binnen de planning-en-controlcyclus meer aandacht aan de investeringskredieten en komen we vaker en eerder met voorstellen voor uitstel, fasering of annulering van investeringskredieten.

Investeringskredieten kadernota 2025-2028

Omschrijving investering:	2025	2026	2027	2028	Maatsch./ Eco.nut.
Wegen *Reconstructie: Vlaardingsekade / Willemoordseweg*	€ 100.000	€ 300.000			M
Wegen *Reconstructie: Ommedijk*	€ 100.000	€ 400.000			M
Vrachtwagen		€ 250.000			E
Strooier		€ 32.000			E
Snippermachine *Vervroegen naar 2024*		€ -52.000			E
Totaal:	**€ 200.00**	**€ 930.000**			

Weerstandsvermogen

Voor een gezonde financiële positie moeten we beschikken over voldoende weerstandsvermogen. Dit houdt in dat we over voldoende capaciteit beschikken om de financiële risico's op te kunnen vangen die niet zijn afgedekt. Ook willen we voorkomen dat iedere onvoorziene, financiële tegenvaller ons direct dwingt tot bezuinigen of dat er juist een onnodig hoge financiële buffer wordt aangehouden. Juist om die reden is in 2019 de reserve Weerstandsvermogen ingesteld. Een onttrekking aan de algemene reserve beïnvloedt hierdoor niet de weerstandsratio.

Goed om op te merken is dat onze solvabiliteit zowel absoluut als relatief goed en gezond is. Daarbij maken we nog de kanttekening dat onze solvabiliteit in negatieve zin wordt beïnvloed door leningen die zijn aangetrokken ten behoeve van in erfpacht uitgegeven gronden. Hierbij zijn de erfpachtopbrengsten substantieel hoger dan de rentes op de aangetrokken leningen. Dit levert de gemeente ca. € 1,6 mln. additionele opbrengsten op. De aflossingen van de aangetrokken leningen zijn gekoppeld aan de duur van de erfpacht.

Wij sluiten het inzetten van incidentele middelen uit de reserves niet uit indien dit nodig is om onze structurele (financiële) positie te versterken. De reservemutaties (toevoegingen en onttrekkingen) presenteren wij uiteraard in de Begroting 2025.

Een overzicht van de ontwikkeling van de algemene reserve en de bestemmingsreserves in de jaren 2020 tot en met 2024 is in onderstaand overzicht weergegeven.

Overzicht reserves	2020	2021	2022	2023 (Concept)	2024 (begroot)
Algemene reserve					
Beginsaldo	**€ 7.506.364**	**€ 8.378.571**	**€ 8.894.101**	**€ 10.283.650**	**€ 10.268.795**
Stortingen	€ 677.482	€ 2.192.663	€ 3.101.315	€ 2.186.164	€ 4.850
Onttrekkingen	€ 1.694.581	€ 3.055.600	€ 2.511.157	€ 2.097.364	€ 2.537.989
Eindsaldo voor resultaat	**€ 6.489.265**	**€ 7.515.634**	**€ 9.484.259**	**€ 10.372.450**	**€ 7.735.656**
Resultaat boekjaar	€ 1.889.306	€ 1.378.467	€ 799.391	€ - 103.655	
Eindsaldo (31-12) na resultaat	**€ 8.378.571**	**€ 8.894.101**	**€ 10.283.650**	**€ 10.268.795**	**€ 7.735.656**
Bestemmingsreserve					
Beginsaldo	**€ 38.536.238**	**€ 37.711.700**	**€ 41.474.488**	**€ 42.979.900**	**€ 41.203.795**
Stortingen	€ 1.639.001	€ 6.429.191	€ 2.049.886	€ 984.457	€ 275.874
Onttrekkingen	€ 2.463.539	€ 2.666.403	€ 544.475	€ 2.760.562	€ 1.089.782
Eindsaldo (31-12)	**€ 37.711.700**	**€ 41.474.488**	**€ 42.979.900**	**€ 41.203.795**	**€ 40.389.887**